

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 2, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338.431:330.341.1 (477)

*О. В. Горбатюк,
аспірант, Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ТРАНСФЕРУ ІННОВАЦІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

*О. Horbatiuk,
postgraduate, National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics", Kyiv*

IMPROVING ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF TRANSFER OF INNOVATIONS IN AGRICULTURE

У статті досліджено удосконалення організаційних форм впровадження інновацій у сільському господарстві, зокрема стосовно удосконалення організаційно-економічного механізму трансферу інновацій у сільському господарстві. Подальший розвиток у даному напрямі дозволить удосконалити організаційно-економічний механізм трансферу інновацій за допомогою повноцінної організаційної інфраструктури впровадження інновацій у сільському господарстві та сформувати національну інноваційну модель сталого розвитку аграрного сектору економіки України.

The article deals with improving the organizational forms of innovation in agriculture, in particular the improvement of organizational-economic mechanism of transfer of innovations in agriculture.

Further development in this field allow to improve the organizational and economic mechanism of transfer of innovation by full organizational infrastructure innovation in agriculture and create a national innovation model for sustainable development of the agricultural sector of Ukraine.

Ключові слова: трансфер, інновація, організаційно-економічний механізм.

Keywords: transfer, innovation, organizational-economic mechanism.

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямком розвитку інноваційної діяльності, у сучасних умовах господарювання, Україна вибрала вектор науково-технічного прогресу на досягнення рівня країн Європи та інших розвинутих країн світу. Головною метою цього вектору було набуття досвіду передових країн світу у розвитку організаційно-економічного механізму трансферу інновацій, пов'язаного із біотехнологіями, нанотехнологіями та ін.

В сучасних умовах господарювання інноваційний потенціал України в повному обсязі не використовується. Система дослідження та впровадження досягнень науково-технічного прогресу за роки реформування сільського господарства занепала, що і виявилось головною причиною, що стримує впровадження інновацій у сільському господарстві. Тому необхідні нові підходи, щоб удосконалити організаційно-економічний механізм, що дозволить підвищити впровадження результатів наукових досягнень у сільське господарство.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні аспекти організаційно-економічного механізму трансферу інновацій у сільському господарстві здійснювалися в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Під час проведення дослідження було використано наукові джерела, в яких розглядалися питання розвитку організаційних форм впровадження інновацій у сільському господарстві, а саме: Лупенка Ю.О. [1], Саблука П.Т. [8], Шпикуляка О.Г. [8], Крисального О.В., Білозор Л.В. [8], Курило Л.І. [9], Стельмашука А.М. [2].

Формування цілі статті. Основним завданням проведення даного дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка методичних рекомендацій щодо удосконалення організаційних форм впровадження інновацій у сільському господарстві, зокрема стосовно удосконалення організаційно-економічного механізму трансферу інновацій у сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу. В ринкових умовах господарювання для створення сучасного організаційно-економічного механізму потрібний комплексний підхід до вивчення як стримуючих, так і прискорюючих факторів, що впливають на процес трансферу інновацій у сільському господарстві. Аналіз таких чинників дозволить об'єктивніше оцінити поточний стан і запропонувати конкретніші шляхи вирішення проблеми впровадження.

Ми вважаємо, що пріоритетним напрямом підвищення ефективності впровадження наукових досягнень в сільському господарстві є формування ефективного організаційно-економічного механізму впровадження наукових досягнень та моделювання оцінки ефективності фундаментальних і прикладних наукових досліджень. У нашому дослідженні акцентуємо увагу на те, що при впровадженні наукових досягнень в сільському господарстві необхідно враховувати прискорюючі фактори (організаційно-економічні, інформаційно-методичні, соціально-психологічні, екологічні), реалізація яких на практиці сприятиме вдосконаленню організаційно-економічного механізму впровадження наукових досягнень. Дослідженнями встановлено, що під впливом вище перелічених факторів будуються відносини між виробниками і споживачами наукових досягнень, формується ринок науково-технічної продукції і організаційно-економічний механізм впровадження наукових досягнень в сільському господарстві.

Пропонована схема такого механізму включає теоретико-методологічний, організаційний, економічний і фінансовий блоки, органічне поєднання яких в процесі впровадження наукових розробок дозволить його прискорити, збільшити конкурентоспроможність продукції, продуктивність праці і поступово досягти науково-технічного прогресу в сільському господарстві (рис. 1). На етапі створення наукових розробок оцінка ефективності фундаментальних досліджень умовно оцінюється за наступними показниками: актуальність тематики, координація, наукова обґрунтованість; прикладних - за практичною значимістю, прогнозом економічної ефективності.

Трансфер інновацій (від «трансфер» - переносити, передавати). Мета його полягає в максимальному наближенні науки й виробництва, освоєнні ринку наукомісткої продукції. Вона пов'язана з «комерціалізацією» наукових досліджень, забезпеченням швидкого і ефективного впровадження їх, результатів у практику, реальним впливом їх на підвищення попиту на продукцію. Розвиток трансферу інновацій дає можливість університетам, академічним та іншим дослідним інститутам продавати результати своєї діяльності і, тим самим, отримувати засоби для заохочення наукових працівників і свого подальшого розвитку, сприяє модернізації їх матеріально-технічної бази й підвищенню рівня наукових досліджень, дозволяє апробувати результати наукової діяльності, оперативну усувати недоліки, працювати у тісному контакті з практиками і тому точніше враховувати їх вимоги, а також краще орієнтуватися в кон'юктурі ринку.

Таблиця 1.

Систематизація стримуючих і прискорюючих чинників, що впливають на трансфер інновацій в сільському господарстві

Трансфер інноваційної продукції у сільському господарстві							
Стримуючі фактори				Прискорюючі фактори			
Організаційно-економічні	Інформаційно-методичні	Соціально-психологічні	Екологічні	Організаційно-економічні	Інформаційно-методичні	Соціально-психологічні	Екологічні

Підприємствам і фірмам використання трансферу інновацій допомагає створювати конкурентоспроможну продукцію на основі новітніх технологій; включатися в наукові дослідження, що проводяться університетами і науково-дослідними інститутами; співпрацювати з ученими, користуватися їх консультаціями, а також дослідною базою наукових організацій.

Основними напрямками розвитку трансферу інновацій є:

- проведення університетами і науково-дослідними інститутами на замовлення підприємств досліджень, орієнтованих на створення нових зразків техніки і технологій;

- співробітництво університетів і науково-дослідних інститутів з інноваційними підприємствами, що виявляється у спільній науковій діяльності та передачі компаніям перспективних ідей і розробок для реалізації;

- маркетингові консультації з новою продукцією, нових технологій і виробничих процесів;

- підготовка за допомогою університетів та інших вищих технічних закладів висококваліфікованих працівників для конкретних наукомістких виробництв, організація курсів підвищення кваліфікації й семінарів для співробітників високотехнологічних фірм, менеджерів, спеціалістів із маркетингу у сфері наукомісткої продукції і високих технологій.

Трансферна діяльність безпосередньо пов'язана з розвитком наукомістких виробництв, впровадженням новітніх наукових досягнень, створенням нових зразків продукції і підвищенням техніко-технологічного рівня підприємств. Тим самим вона сприяє становленню якісно нової економіки, що функціонує на базі високих технологій - економіки XXI ст.

Трансферна діяльність також стимулює маркетингову і управлінську, адже орієнтується на постійне вивчення змін ринкової кон'юнктури, прогнозування пріоритетних тенденцій соціально-економічного розвитку й пошуку організаційних, фінансових, техніко-технологічних та інших механізмів освоєння ринку наукомісткої продукції [2].

На етапі впровадження фундаментальні розробки оцінюються по наявності нових знань і теоретичних положень, прикладні дослідження - по максимальній швидкості і оперативності інформування товаровиробників про нову наукову продукцію. Каналами поширення науково-технічної продукції є система підготовки і перепідготовки кадрів на усіх рівнях управління процесу впровадження, інформаційно-консультаційна служба, проведення рекламних акцій наукових розробок через наукові організації і засоби масової інформації.

Основними показниками оцінки спільного застосування фундаментальних і прикладних досліджень на етапі впровадження інноваційної продукції є оцінка по рівню сукупної ефективності господарської діяльності.

На етапі поширення ця оцінка робиться за характером і міри задоволення споживача, а також по масштабах поширення [3].

Як відзначалося раніше оцінка ефективності наукових розробок, що проводиться за методикою (Методика визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво Спільний наказ Міністерства економіки України та Міністерства фінансів України від 25.09.01 № 218/446 «Про затвердження Методики визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво»), включає показники науково-технічної, економічної, соціальної, маркетингової і екологічної ефективності.

Але універсальної методики, що оцінює ефект від впровадження фундаментальних і прикладних розробок в галузі агропромислового комплексу, основною продукцією якої є методичні рекомендації, проекти законів і інша наукова документація для підвищення функціонування не лише аграрної сфери, але і усього агропромислового комплексу, на сьогодні не існує, оскільки ця оцінка носить край суб'єктивний характер[4, 5, 6].

Важливим аспектом процесу впровадження наукових досягнень є розробка ефективного механізму реалізації результатів наукової діяльності в сільському господарстві.

При вдосконаленні цього механізму доцільно виділити законодавче закріплення стосунків на ринку науково-технічної продукції, організація механізму фінансування, а також політику держави у формуванні трудових ресурсів науково-дослідного сектора і шляхом підвищення престижності праці вчених, конструкторських кадрів і висококваліфікованих фахівців робочих професій, захисту інтелектуальної власності і включенню її в господарський обіг.

Дослідженнями встановлено, що для стабілізації стану в аграрній економічній науці, підвищення ефективності її функціонування з метою забезпечення науково-технічного прогресу в сільському господарстві необхідно розробити і законодавчо підкріпити багато шляхів та механізмів фінансування наукових установ.

Механізм фінансування системи впровадження, а саме наукових установ може ґрунтуватися на використанні ринкових можливостей і державної підтримки.

При цьому ми припускаємо, що з бюджетних джерел фінансуватиметься розробки державного, обласного і муніципального масштабів, виконання замовлень виконавчих органів влади агропромислового комплексу, методичні роботи, формування банку інформаційних ресурсів і їх подальший супровід. Індивідуально-комерційні послуги із заявок конкретних організацій, оплачуються з їх засобів і оформляються як договірні роботи. В процесі функціонування механізму висуваємо гіпотезу, про те, що об'єм бюджетного фінансування знизуватиметься у міру становлення служби сільськогосподарського консультування, підвищення добробуту сільгосптоваровиробників і вдосконалення механізму надання.

Внаслідок дефіциту обласних бюджетів і відповідного недофінансування аграрної науки багато проектів залишаються без фінансування. У зв'язку з цим наукові організації вимушені також заробляти гроші шляхом динамічного розширення госпдоговірних робіт, притягаючи на ці цілі позабюджетні засоби як сільськогосподарських підприємств, так і інших агропромислових підприємств і організацій, а також підприємств суміжних галузей.

В результаті з балансового прибутку, що залишився, робиться виплата у позавиробничі фонди, відрахування у державний і місцевий бюджети, відрахування до фонду науки, плата відсотків за короткострокові кредити. З цього прибутку, що залишається, віднімаються різні штрафи і неустойки і формуються різні фонди: фонд розвитку науки, фонд матеріального заохочення, єдиний соціальний внесок, резервний фонд і інші.

Реалізація представленої моделі підвищить зацікавленість наукових співробітників у виконанні госпдоговірних робіт, таким чином збільшуючи виручку від реалізації НДДКР і тим самим сприяючи розвитку наукових установ і збільшенню об'єму фонду розвитку науки і позабюджетних фондів при інших постійних витратах.

Справжній механізм фінансування наукових установ аграрного сектора економіки потребує законодавчого підкріплення. Це дозволить створити умови для стабілізації положення в аграрній науці, підвищити ефективність її функціонування з метою забезпечення науково-технічного прогресу в сільському господарстві.

Одному з первинних завдань в розвитку організаційно-економічного механізму впровадження інноваційної продукції в сільському господарстві виступає створення єдиної системи інформаційно-технологічного забезпечення і банку інформаційних ресурсів. В умовах жорсткої ринкової конкуренції організація цієї системи - запорука успіху і конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників. Нині такий банк створюється в системі служби сільськогосподарського (дорадництва) консультування, для чого відбираються і залучаються організації, що формують проблемно-орієнтовані інформаційні ресурси, відпрацьовується схеми взаємодії їх з виробниками наукової продукції, організовується її обробка і просування.

Науково-впроваджувальні формування можуть мати будь-кого організаційну форму, але, враховуючи їх важливість в здійсненні наукової політики, бажано, щоб переважали форми за участю держави.

Форма галузевих наукових центрів може бути різною, але структура повинна мати функціональну чіткість, можливість часткового бюджетного фінансування на ціліві і державні програми, а також інших державних замовлень і право самостійного вибору форм фінансового забезпечення.

Вдосконалення теоретичних і методологічних положень організаційно-економічного механізму здійснюється на основі вивчення, систематизації і класифікації чинників, що впливають на впровадження наукових досягнень, розробки алгоритму оцінки ефективності фундаментальних і прикладних наукових досліджень на різних етапах процесу освоєння.

Якісне поліпшення організаційно-економічного блоку механізму полягає в розвитку планування і координації наукових досліджень, розширенні взаємодії державних і регіональних органів виконавчої і законодавчої влади, вирішенні проблеми управління впровадженням досягнень науково-технічного прогресу в сільському господарстві, а також комерціалізації наукових розробок.

Вдосконалення економіко-фінансового блоку зводиться до формуванню перспективного ринку науково-технічної продукції шляхом розширення його сегментів і виходу на державний рівень, а також в розвитку механізму фінансування і самофінансування наукової діяльності і економіко-математичній оцінці наукових розробок.

Особливий акцент в розвитку як механізму впровадження наукових досягнень, так і усієї наукової політики доцільно поставити на забезпечення і формування відповідної нормативно-правової бази. Розроблені законодавчі акти повинні носити соціально-економічний характер і бути спрямовані на заохочення ініціативи і творчості, захист інтелектуальної власності і збереження вкладених коштів.

Розвиток науково-кадрового менеджменту також є невід'ємною частиною організаційно-економічного механізму і спрямований на вдосконалення системи управління підготовкою і підвищенням кваліфікації кадрового потенціалу аграрної науки, а також заохочення і стимулювання діяльності фахівців. Тільки при комплексній реалізації усіх цих блоків-складових механізму впровадження інновацій в сільському господарстві можливо поліпшити якість сільськогосподарської продукції, спостерігати економію трудових і матеріальних витрат, збільшити зростання продуктивності праці, удосконалити організацію виробництва і підвищувати його ефективність.

Трансфер технологій є однією з найважливіших складових інноваційного процесу і по своїй суті є передачею нових науково-технічних знань від власника (розробника) до виробника (замовнику). Така форма інноваційної діяльності давно довела свою ефективність у розвинених країнах і повинна поступово перейти на простір України і кожної з країн СНД.

Проголосивши інноваційний шлях розвитку економіки, держава послідовно рухається в цьому напрямку, але цей процес трансформації затягнувся в часі і значно відстає від інших структурних реформ. У результаті досить вагомий науково-технологічний, промисловий і кадровий потенціал недостатньо працює на економічне зростання, а зміцнення конкурентоспроможності економіки.

Проаналізувавши наукові праці представників науки, підприємництва, органів державного управління, враховуючи світовий і національний досвід, виходячи з необхідності нарощування конкурентоспроможності української економіки, ми підтримуємо рішення учасників IV Міжнародного форуму «Трансфер технологій і інновацій», щодо рекомендацій Державному комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації [7]:

1. Розробити та внести зміни до Законів України:

«Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», зокрема щодо посилення механізмів стимулювання діяльності вчених, винахідників, технологічних брокерів.

«Про інноваційну діяльність», зокрема визначення інноваційної діяльності, основних суб'єктів інноваційної інфраструктури, венчурного фінансування інноваційної діяльності, механізмів державної підтримки інноваційної діяльності.

2. Розробити план організації та ведення реєстру нових технологій та їх складових, нових видів техніки і матеріалів, сприяння їх подальшої комерціалізації та використання в господарському обороті.

3. Розробити заходи щодо формування єдиної української мережі трансферу технологій та її інтеграції з європейською.

4. Сприяти створенню та вдосконаленню інноваційної інфраструктури української економіки, а саме у вигляді технополісів, іннополісів, міст високих технологій, кластерів, інноваційно-промислових фінансових груп та ін. З цієї метою розробити заходи поетапного переходу підприємств та їх об'єднань до участі в позначених структурах.

5. Розробити рекомендації підтримки діяльності громадських організацій, які працюють у сфері науково-технічної, інноваційної діяльності та трансферу технологій та сприяти створенню ринку та організації трансферу передових виробничих технологій, виділяючи при цьому, принципово нові технології як такі, що не мають аналогів в Україні чи за кордоном.

6. Сприяти залученню до господарського обороту прав на об'єкти інтелектуальної власності та забезпечення надійного захисту від несанкціонованого використання.

7. Створювати умови для впровадження технологічних інновацій, забезпечення оцінки технологічного рівня виробництва, моніторингу технологій та технологічне прогнозування на макро- і мікрорівнях.

8. Вести ринковий механізм формування і наближення до споживача наукових та науково-технологічних пропозицій для встановлення наявного попиту на відповідний інтелектуальний продукт.

9. Розробити загальною для всіх галузей і для окремих галузей економіки методологію виявлення та оцінки ноу-хау, на підставі широкого вивчення практичного досвіду виявлення та оцінки ноу-хау в різних галузях, міжнародної та внутрішньої торгівлі ліцензіями на ноу-хау.

10. Створити венчурний фонд підтримки інновацій та фонд сприяння формуванню малих підприємств у науково-інноваційній сфері.

11. Організувати на постійній основі професійні тренінги (навчання підприємців бізнесу, менеджменту, системного аналізу, інформаційних технологій, основ зовнішньоекономічної діяльності, фандрайзингу, принципам сталого розвитку та ін.) та створити механізми забезпечення розширеного обміну досвідом і розвитку взаємозв'язку між регіонами в інноваційній діяльності.

Висновки. Вище перераховані заходи дозволять поліпшити продовольчу безпеку та соціально-економічну ситуацію в аграрному секторі України, що особливо актуально у повноправному членстві СОТ.

Удосконалення організаційно-економічного механізму трансферу інновацій є поєднання ринкового та державного регулювання, який ґрунтується на пріоритетних напрямках розвитку сільського господарства, ринку та враховує досвід розвинених країн, що дозволить підвищити ефективність впровадження інновацій та забезпечити прискорення формування інноваційної моделі розвитку конкурентоспроможного сільського господарства України.

Література.

1. Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. К.: ННЦ ІАЕ, 2012. - 182 с.
2. Про трансфер інновацій. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.stelmaschuk.info/bank-innovation/transfer-and-diffusion-of-innovations.html>
3. Бабков Г. А. Методика аграрно-економічних досліджень / Г. А. Бабков // Кишинев : Штиинца, 1985. - 239 с.
4. Крылов, Э. И. Анализ эффективности инвестиционной и инновационной деятельности предприятий / Э. И. Крылов, И. В. Журавкова. — М. : Финансы и статистика, 2001. - 384 с.
5. Миндрин, А. С. Рентные платежи за пользование природными ресурсами / А. С. Миндрин, В. В. Белов // ВНИИ экономики, труда и упр. в сел. хоз-ве. - М., 2002. - 140 с.,
6. Эффективность сельскохозяйственного производства : методические рекомендации. -М., 2005. - 156 с.
7. Рекомендації IV Міжнародного форуму «Трансфер технологій та інновацій». [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://dknii.gov.ua/?q=node/1072>
8. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія / [Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Курило Л.І. та ін.] – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.
9. Курило Л. І. Інтелектуальний капітал в аграрній сфері економіки [Текст] : монографія / Л. І. Курило. - К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. - 317 с.
10. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Відомості ВР України. Офіційне видання. – К. – 2002. – №36.

References.

1. Lupenko, Yu.O. and Mesel'-Veseliak, V.Ya. (2012), *Stratehichni napriamy rozvytku sil's'koho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku* [Strategic directions of development of agriculture in Ukraine till 2020], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
2. Stel'maschuk, A. M. (2014), *Pro Transfert innovatsij* [On the Transfer of innovation], [Online], available at: <http://www.stelmaschuk.info/bank-innovation/transfer-and-diffusion-of-innovations.html> (Accessed 4 Jan 2014).
3. Babkov, G. A. (1985), *Metodika agrarno-jekonomicheskikh issledovanij* [Technique of the agro-economic research], Shtiinca, Kishinev, Moldova.
4. Krylov, Je. I. and Zhuravkova, I. V. (2001), *Analiz jeffektivnosti investicionnoj i innovacionnoj dejatel'nosti predpriyatij* [Analysis of the efficiency of investment and innovation in enterprises], Finansy i statistika, Moscow, Russia.
5. Mindrin, A. S. and Belov, V. V. (2002), *Rentnye platezhi za pol'zovanie prirodnyimi resursami* [Rental payments for the use of natural resources], VNIJ jekonomiki, truda i upr. v sel. hoz-ve, Moscow, Russia.
6. VNIJeSH (2005), *Jefferktivnost' sel'skohoz'jajstvennogo proizvodstva : metodicheskie rekomendacii* [Efficiency of agricultural production: guidelines], VNIJeSH, Moscow, Russia.
7. State Agency on Science, Innovations and Informatization of Ukraine (2012), "Recommendation IV International Forum "Innovation and Technology Transfer"", available at: <http://dknii.gov.ua/?q=node/1072> (Accessed 29 Dec 2013).
8. Sabluk, P.T. Shpykuliak, O.H. and Kurylo L.I. (2010), *Innovatsijna dijal'nist' v ahrarnij sferi: instytusional'nyj aspekt* [Innovation activities in the agricultural sector:

institutional aspects], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

9. Kurylo, L. I. (2012), *Intelektual'nyj kapital v ahraryj sferi ekonomiky* [Intellectual capital in the agricultural sector of the economy], NNTs Instytut ahraryj ekonomiky, Kyiv, Ukraine.

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), Law of Ukraine "On the innovation", *Vidomosti VR Ukrainy. Ofitsijne vydannia*, vol.36.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"